

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

מספר פרשת שאיני תפסו ענה ה' עיליון 228

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: אליהו הנביא זכור לטוב

נקרא כן בגלל ש"כל מי שנכנס אליו רעב ככלב היה יוצא שבע". הביטוי שאנחנו משתמשים היום "רעב ככלב" המקור לכך הוא מסיפורו של כלב שבוע והסיבה לכך כי הגמרא בשבת דף קנה: אומרת: שהכלב מזונותיו מועטין.

אבל ניתן לתת הסבר אחר מהו כל מי שנכנס אליו "רעב ככלב", על פי דברי הגמרא בנדרים (כד:): האומרת, שהכלב מסמל את זה שמקבל בלי לתת, אדם מאוד מתקשה להעניק למי שמקבל בלי להחזיר לו, אבל אצל כלב שבוע מגודל מידותיו, היה מעניק ונותן גם למי שידע שלא יחזיר לו ולא יכיר לו טובה על מה שנתן לו.

עקיבא הרועה בחור בן ארבעים שאפילו קרוא וכתוב לא יודע, אבל רחל בתו של כלבא שבוע רואה בו מידות תרומיות והיא מבינה שאם היא מעודדת אותו ללכת ללמוד תורה, הוא יצמח ויהיה לתלמיד חכם וגדול בתורה. ואז היא פונה לאביה בהצעה שהיא רוצה להתחתן עם עקיבא הרועה, ו"כלבא שבוע" מתנגד בכל תוקף, אבל היא אינה שומעת בקולו והולכת בסתר ומתחתנת עם עקיבא הרועה בתנאי שהוא יבטיח לה שהוא ילך ללמוד לאחר החתונה. כשכלבא שבוע שומע זאת הוא מדיר אותה מנכסיו, והם נהפכים להיות עניים ואביונים.

יום אחד דפיקות בדלת, בא אליהם אליהו הנביא בדמות עני המבקש מעט תבן ממצעם, כדי להניח מתחת לילדו אשר נולד לו זה עתה, סח רבי עקיבא לאשתו ואמר לה: "ראי, אדם שאפילו מעט תבן אין לו".

הר"ן והרא"ש מפרשים, כי אליהו הנביא נשלח משמים כדי לנחם מעט את רבי עקיבא ורעייתו מצער עוניים. מגוריהם במתבן גרמו להם צער רב. ודאי שהדבר היה קשה שבעתיים לרחל שגדלה בבית אחד מגדולי עתירי הממון שבירושלים, אולם אליהו הנביא לימד אותם, כי הידיעה שיש דרגת עוני חמורה משלהם, בית שבו גם התבן אינו מצוי, הקילה מעט מרגש העליבות והאביונות.

ואם הדברים אמורים בענקי רוח, הרי שהם טובים גם לנו. כאשר אנו מקנאים בפלוני, תמיד כדאי לנו להיזכר כמה מסכן אלמוני.

בליל הסדר אנחנו מוזגים כוס חמישית שנקראת "כוס של אליהו הנביא" את אותה כוס לא שותים, כי אליהו הנביא מחנך אותנו, להיות ששמחים במה שיש לו, תראה ואל תשתה, לא כל דבר שאני רואה אני צריך לקחת לעצמי.

החסר שה' הטביע בעולם זה בשביל שנתפלל ונבקש אותו, מצד אחד, אבל מצד שני אנחנו צריכים לחיות בהכרה שאם אין לי את זה עכשיו סימן שמשמים מבינים שאיני זקוק לו עכשיו.

מנהג ישראל קודש כאשר מזכירים את "אליהו הנביא", להוסיף לו את המילים: "זכור לטוב". וצריך להבין מדוע?

רבינו יוסף חיים ז"ע בשו"ת תורה לשמה (סימן תקכ"ג) מביא בזה ביאור, שכוחו של אליהו הנביא להכניע את כוחות הטומאה ארבע מאות כוחות הסטרא אחרא בסוד "ויבוא עשיו וארבע מאות איש עמו" וכן "אליהו הנביא זכור לטוב" עולה מספרו ארבע מאות.

זה מתאים לימים אלו שלושים יום קודם הפסח, על פי מה שהביא החיד"א בספרו לב דוד (פרק ל') בשם סבו בעל חסד לאברהם, שאם האדם יחטא ויכשל בעבירות במשך ארבע מאות יום רצוף, אזי אין לו תקנה. ולכן בכל שנה שלושים יום קודם הפסח, הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלושים בכל לילה. באופן שבליל ביעור חמץ כל פושעי ישראל עומדים בפתח מהיכל החיצון מהחמישים, שיעור חלק אחד משלושים משיעור הכמות שהיו נכנסים ליל שלושים ואחד קודם הפסח. וליל פסח אין נכנסים כלל ועיקר, וכולם פטורים ובני חורין. עכ"ל.

אבל נראה לתת הסבר נוסף מדוע מוסיפים לאליהו הנביא את התואר "זכור לטוב". בספר אהל אלימלך (אות ר"נ) מביא, שהרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ז"ע הקשה, כיצד אליהו מלאך הברית מגיע לכל ברית וברית, הרי מובא במסכת ברכות (ד:): שאליהו בארבע טיסות שט בעולם, והרי ברגע שמלין במקום אחד הרי יכול להיות שבאותו זמן יש מילה במקום אחר בעולם.

אלא הענין שאליהו הנביא על ידי שהחזיר את כל ישראל בתשובה ואמרו (מלכים א' י"ח, ל"ט): "ה' הוא האלהים", על ידי זה זכה לנשמה כללית של כל ישראל, ובעת הכנסת הילדים בבריתו של אברהם אבינו, מתנוצץ ומתגלה בילד חלק אחד מנשמת אליהו וכל אחד נוטל לפי חלקו ושרשו. עכ"ד.

נמצא לפי דבריו, שבכל לבו של יהודי טמון ניצוץ של אליהו הנביא. ונראה לומר שתפקידו של ניצוץ זה של אליהו הנביא להביא אותנו להכרה שהכל "טוב" ולהיות מאושרים וזהו "זכור לטוב" להזכיר לנו את הטוב שיש לנו בחיים.

קודם כל זה נעשה על ידי כח סגולי, כמו שכותב בספר מדרש תלפיות שהאומר "אליהו הנביא זכור לטוב" אליהו הנביא מגודל אהבת ישראל שלו לוקח את צרותיו של אותו אדם על שכמו.

דבר שני כיצד אליהו גורם לנו להיות מאושרים, כי אליהו הנביא מלמדנו כיצד להסתפק במועט ולהנות ממה שיש לנו, הגמרא במסכת נדרים (ג:) מספרת על רבי עקיבא בהיותו רועה צאן אצל העשיר הגדול כלבא שבוע, שחז"ל אומרים לנו שהוא

זה שאמר התנא באבות: "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? רבי אליעזר אומר עין טובה". פירש הרמב"ם: "זו מידת ההסתפקות במועט".

מצינו בספר "טובי חיים" לבעל מסגרת השולחן על "תנא דבי אליהו" שכתב בהקדמה וז"ל: כל אדם האומר ק"ל פעמים אליהו הנביא במוצ"ש בכוונה זוכה שניצוץ קדוש מנשמת אליהו מאיר על נשמתו להבין רזי התורה. עכ"ל.

ולפי דרכינו יש לומר, שהמספר מאה שלושים עולה בגימטריא "עין" אליהו הנביא מחנך אותנו לעין טובה להסתפקות במועט, והיא מביאה את האושר והשמחה לכל השבוע.

והנה, כתב רבינו אליעזר אזיקרי בספרו ספר חרדים (פרק ח') שכתב: "ומה שאמרו שילמדו מאהרון, לפי שהיה לו זה אומנתו מתבטל מתורתו והולך לשים שלום במקומו ורודף שלום למקום אחר כשהיה שומע שיש מחלוקת, וכן היה פה צפת הרב רבי יוסף סארגוסי רבו של הרב רבי דוד נ' זמרא, שהיה משים שלום תמיד בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, ואפילו בן הגויים. וזכה לראות את אליהו ובמקום שראה קרוב לציון התנא רבי יהודה בר אלעאי שם חצב לו קבר". עד כאן.

ויש להבין מדוע רבי יוסף סארגוסי ז"ל זכה לגילוי אליהו זכור לטוב דוקא בסמוך לקברו של רבי יהודה בר אלעאי?

ולפי דרכינו יש לפרש, כיון שאליהו הנביא הוא סמל ההסתפקות במועט, וכך מצינו אצל רבי יהודה ברבי אלעאי, בסנהדרין (ג.) שתלמידיו היו מתכסין ששה ששה בטלית אחת.

כמו כן רבי יהודה חי כל ימיו בדוחק ובצמצום מתוך בחירה ורצון להסתפק במועט ולא הסכים ליהנות ממתנת בשר ודם, כמו שהגמרא בנדרים (מט:) מספרת, כי לרבי יהודה ואשתו היתה רק גלימה אחת, כשהיתה אשתו יוצאת לשוק מתעטפת היא בגלימה זו, ורבי יהודה היה נותר ספון בביתו. כמו כן כשיצא רבי יהודה להתפלל התעטף הוא בגלימה ואשתו נותרה בבית.

פעם אחת גזר רבן שמעון בן גמליאל תענית ורבי יהודה לא הגיע לכינוס, כשנדרש רבן שמעון לסיבה להיעדרות זו, נודע לו כי לרבי יהודה אין גלימה להתעטף בה ולכן הוא אינו יכול להגיע, מיד שלח לו בגד, אולם רבי יהודה סירב לקבלה מיד השליח ואמר לו: 'אינני זקוק למתנת בשר ודם ראה מה יש לי משלי'.

בעת אומרו דברים אלה, הוא הרים את המחצלת שהיתה פרושה למרגלותיו, נעשה לו נס והרצפה שמתחת המרבד נתכסתה בזהובים. 'אולם' הוסיף רבי יהודה ואמר לשליח הנפעם, 'אינני רוצה ליהנות בעולם הזה במאומה לא משל הקב"ה וקל וחומר לא משל בשר ודם'.

רבי יהודה על אף העוני שהיה חי בו, היה מפורסם כאדם השמח בחלקו ותמיד היו פניו מאירים. פעם אחת, כתשובה לשאלת רבי טרפון 'מפני מה פניך צהובים היום?' ענה רבי יהודה: "אמש יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין (ירק זול) ואכלנום בלא מלח, ואם אכלנום עם מלח כל שכן שהיו פנינו צהובין".

רבי יהודה אף חנך את האחרים להסתפקות במועט וכה היו דבריו (פסחים קיד.) "אכול בצל ושב בצל ולא תיכול אווזין ותרגולין" - אל תאכל מעדנים - "ויהא לבך רודף עליך" - משום שסופך יהיה שתימשך אחר תאוותיך.

הגמרא במסכת כתובות (טז:) אומרת, תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא. ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה. אמרו להן בית שמאי לבית הלל: הרי שהיתה חוגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה "מדבר שקר תרחק"? אמרו להם בית הלל לבית שמאי: לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגנונו בעיניו, הוי אומר ישבחנו בעיניו, מכאן אמרו חכמים, לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

ובביאור תירוצם של בית הלל לשאלת בית שמאי מדבר שקר תרחק, מבאר בשיטה מקובצת: "כלה נאה וחסודה, כלומר כל הכלות משבחין אותן כן, כלה נאה וחסודה, כלומר, בעלת חן וחוט של חסד משוך עליה. ממהדורא קמא של רש"י ז"ל כך מצאתי פירוש לפירושו, אפילו שתהיה כעורה אפשר בחוט של

חסד וכדאמרינן גבי אסתו, הילכך אם אפשר להעלים מעיני החתן מה בזה".

נמצא, שהחתן יכול להתייחס לאשתו בעיניים אחרות מכל העולם, כלפי החתן באמת האישה אשר בחר היא כלה נאה וחסודה.

יש כאן יסוד גדול שהכל תלוי ביחס האדם אל המציאות. האדם במבטו יכול להפוך עולמות. האדם יכול בלבו הגדול להפוך אישה כעורה לאישה נאה וחסודה.

ובהנהגה זו התנהג גם רבי יהודה בר אלעאי, שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר "כלה נאה וחסודה". להסתכל על האשה בעין טובה לראות בה את מעלותיה.

ולכן בחר לקחת הדס, המסמל את העיניים לאמץ את מידת עין טובה. בא רבי יהודה ואומר לחתן, שהאישה היא בעצמה טובה זה רק תלוי באיזה עיניים אתה מסתכל עליה.

והנה, מצינו כי רבי יהודה ברבי אלעאי האריך ימים מאוד, כמובא במנחות (קד.), שרבי יהודה היה פוסק ההלכות של בית רבי: "אמר רב יוסף: רבי יהודה - מורינא דבי נשיאה הוה". מורה של בית הנשיא היה. והסביר שם רש"י כי רבי יהודה בר אלעאי "היה להם, לבית רבי, מורה הוראות ועל פיו היו עושין כל דבריהם וכו'". והרי הגמרא בקידושין (עב:) אומרת: כשמת רבי עקיבא נולד רבי. ע"כ. ורבי יהודה היה תלמידו של רבי עקיבא ורבי עקיבא נפטר בגיל מאה ועשרים (ספרי פרשת וזאת הברכה), נמצא כי היה זקן מופלג בזמן נשיאותו של רבי יהודה הנשיא.

ויש לפרש כיון שהיה מסתפק במועט, ומבואר במסכת תמיד (לב.) מה יעביד איניש ויחיה? ימית עצמו. ופירוש אחד ברא"ש, לא ימשוך את בשרו אחר תענוגים.

דבר זה נלמד גם מפרשת השבוע פרשת שמיני, הסימן המאפיין בעופות הטמאים והאסורים באכילה הוא עובדת היותם עופות טורפים. כי מי שטורף את השני מגלה בעצם, שלא מספיק לו מה שיש לו. הוא לא מסתפק במועט. לעומת זאת הבהמה הטהורה והכשרה באכילה היא מעלת הגירה, מכיון שהיא מסתפקת במועט ומזינה את עצמה שוב ושוב, תוך כדי העלאת גירה. בזמן שכבר אכלה ועיכלה, היא לא מחפשת אפיקי פרנסה חדשים ומנסה להסתדר עם המזון שבידה.

פרשת פרה:

א. כתב השל"ה (הובא בכה"ח סימן תכ"ט סק"ו) וז"ל: בפרשת שקלים ראוי ללמוד משניות של מסכת שקלים, ובפרשת פרה מסכת פרה, וקידוש החודש בפרשת החודש, וכן מסכת פסחים בפסח ומסכת יו"ט וחגיגה ומו"ק, וכן בכל זמן וזמן המסכתות השייכות, כפי באב מסכת תענית, וב"י א"ר פסח שני. והטעם לזה ע"פ מה דאיתא בסנהדרין (קא.), כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר "ידבר בעתו מה טוב", וכן במסכת סופרים (פ"ח ה"א) כל המזכיר פסוק בעונתו מעלה עליו כאילו בונה מזבח חדש ומקריב עליו קרבן.

ב. כתב בספיה"ק שפת אמת (ספר שמות, פרשת פרה, תרמ"א) וז"ל: וקבעו חז"ל בסוף השנה קריאת פרשת פרה קודם פרשת החודש דכתב "לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי". שצריכין מקודם להיות כלי מוכן לקבל התחדשות. ובכל שנה יורד התחדשות לישראל וצריכין מקודם לטהר הלב, ובסוף השנה יש לפשפש במעשיו ולתקן בתשובה כל החטאים כדי להיות מוכן לקבל התחדשות מחדש. כמ"ש "אם שמעו ביטן תשמע בחדשי". כי כפי מה שמביא ההתחדשות מעשים טובים בישראל ועושה פירות, כמו כן מוסיף הקב"ה וברוך שמו התחדשות בשנה החדשה. וזמן זה מסייע לטהרה ע"י שבזמן המקדש היו כל בניי עסוקין בטהרה בימים אלו לטהר עצמן לקרבן פסח. לכן הזמן מבקש תפקידו ומסייע לטהרת הלב גם עתה.

ג. כתב בספיה"ק בית אהרן (ליקוטים דף קמ"ד): בשבת פרשת פרה אמר: שצריך להאמין שכשם שנטהרים באפר הפרה ממש, כמו כן נטהרים בזה הזמן - בקריאת פרשת פרה, כל אחד ואחד לפי מדרגתו, להארת הפסח ולקדושתה - כל אחד ואחד לפי בחינתו בקדושה.

ד. האדמו"ר משומרי אמונים זצ"ל גם כאשר כבר ניהל עדה בירושלים, עשה לעצמו קביעות לחסות בצל קדשו של הרה"ק מוה"ר"א מבעלז זי"ע בשבת פרה ובשבת החודש, וביאר הטעם: ידוע מהרה"ק מצאנו זי"ע שאמר שחסידי צריך לנסוע לרבו בשבת פרה כי הצדיק מטהר טמאים. ובנו הרה"ק משינאו זי"ע אמר, אבער יעד זאג, שבשבת החודש ניתן לקבל התחדשות המוחין אצל הצדיק, לכן נוסע אני ב' שבתות אלו.